

Jiří Langer

Mese a hét koldusról

BEVEZETÉS A BRASZLAVI NAHMAN RABBI MISZTIKUS MESÉJÉHEZ

A haszidizmus, azaz a hívők mozgalma, röviden szólva kabbala, melyet Bál Sém és követői zseniális módon népszerűsítettek. Különös népi, intuitív panteizmus ez, melyen átsugároznak a rabbinikus újplatonizmus varázslatos ideái, és amelyet szellemesen átszönek az új-püthagoreus spekulációk (legalábbis ebben az értelemben beszél róla a modern kritikai elemzés; noha a középkori teológusok hite e görög filozófiai rendszerek zsidó eredetében nem nélkülöz minden alapot). Mindez elmésen a bibliai-rabbinikus zsidóság idős tövébe lett oltva, s valamikor az ókorban sarjadt ki ismeretlen körülmények között, valahol Palesztinában vagy Mezopotámiában mint csenevész virág, amelyet a középkorban a katolikus és arab Spanyolország, majd újra Palesztina talajába ültettek, az utóbbi két évszázadban pedig a szláv Északkelet-Európa termékeny földjén fejlődött tovább, valahol a Kárpátok erdeinek árnyékában és az ukrán sztyeppéken a haszidizmus mesés, szerteágazó fájává, melynek egzotikus virágait maig csodáljuk.

A legenda és a példázat képezi a haszidizmus gondolatvilágának lényegét; a határtalan Hit, a földöntúli öröm elve, a kölcsönös szeretet etikájának alapja és morális ereje. Amely azonban a haszidizmus misztikáját a modern ember világnézetéhez közelíti, az sajátos panteizmusából fakad, mely minden materializmustól mentes apoteózis az anyagnak. Minden anyag a haszidizmus metafizikája szerint az Isteni szentség „szikráiból” épül fel, és az ember tisztán anyagi életmegnyilvánulásai, az evés, az ivás, a tánc és a szerelmi aktus, itt az istenszolgálat legmagasabb teljesítményévé válik. Habár éppen ettől az általánosan haszid normától tér el a mi Nahman rabbink. Az ő misztikája az a spiritualitáshoz és nem-anyagiassághoz, s részle-

gesen az askézishez való visszatérés jegyében fogant.

A braszlavi Nahman rabbi a haszidizmus egyik legjelentősebb tanítója, mind közül az egyik legeredetibb. Ő, Bál Sém dédunokája, elődei régi hagyományán növekedett, már legkorábbi ifjúságától az áhitat csodáinak legendás légkörét és a rabbinikus műveltséget szívta magába, de sosem elégedett meg az öröklött lelki javakkal. Egész élete – legénykorától kezdve, amikor erdei magányba menekül híres dédapja példájára, vagy csónakon menekül, hogy a folyam szabad sodrásában a folyó közepén keressen új utat Istenhez, vagy későbbi titokzatos utazásai a távoli ukrán kisvárosokba, s végül a Szentföldre való különös útja – mind az állandó lelki nyugtalanságról tanúskodik, amelyből valószínűleg vallási-művészi alkotóereje is fakadt, s talán a zsidóságban oly egyedülálló forma válsztása – a meséé – szintén.

Meséit azonban persze rabbi Nahman sosem írta meg. Tanítványainak mesélte őket, s ezek híven, megmásíthatlanul, eredeti szerkezetben lejegyezték anélkül, hogy megértették volna őket. Azért mesélte őket, hogy – saját szavai szerint – szívünket Istenhez közelítse általuk, amikor már minden intelem és dorgálás csődöt mond. A mese a hét koldusról az utolsó és legeredetibb meséje. Tulajdonképpen egyetlen nagy rejtvény, amelynek megfejtéséhez ismerni kell a luriánus kabbala minden fóliánsát. Kommentárok sorát írták már meg ehhez a meséhez. Értelmezésével itt most inkább egyáltalán nem lehet foglalkozni. Csak annyit mondunk: a bennük szereplő alakok nem emberek, s még kevésbé személyek (még Dávid király sem az!). Birodalmai nem emberi birodalmak, eseményei nem földi események. Minden mondat kétértelmű, sőt háromértelmű. Még ott is, ahol úgy tűnik, az elbeszélő a saját rejtvényét fejtegeti, még ez az értelmesség sem az igazi értelme; ez is csak allegória.

Éppen ez a titokzatosság vonzza az olvasót, nem is szólva a tiszta mesei építkezésről, mely egyszerűségében egyrészt a szláv, másrészt a keleti mesére emlékeztet, a „mesétől a meséig”, a szimbólumtól szimbólumig értelmében. Szó szerinti fordításban, mely né-

zetünk szerint e szimbolika finomsága miatt szükséges, ez a mese eddig még nem jelent meg semmilyen európai nyelven. Buber német feldolgozása nem sikerült éppen szerencsésen, túlságosan alkalmazkodik a művelt olvasó „ízléséhez”, számos kihagyása pedig egyszerűen indokolatlan.

Buber feldolgozásában főleg a beszéd szinte gyermeki naivitását nélkülözzük, amely a mesének bájít és varázst kölcsönöz. Nahman rabbi saját szavai szerint minden nemzet népmeséiben nagy titkok rejtőznek, s az Isten nagy dicsősége.

Meséinél kissé érthetőbbek a rabbi mondásai. Szintén nem a mester keze jegyezte le őket, aki minden kéziratát elégette, hanem tanítványai írták le néhány

vaskos kötetbe, de oly lelkiismeretesen, hogy talán a mester egyetlen szava, egyetlen kijelentése, akár a leghétköznapibb dolgokról is, sem merült feledésbe.

A braszlavi Nahman rabbi fiatalon, 40 évesen halt meg, Szukkot ünnepének negyedik napján 5571-ben. Meghalt? – Dehogy! Saját szavai szerint halála ahhoz hasonlít, mint amikor az egyik szobából átme gyünk a másikba. Már haláltusája közben biztosította a síró tanítványait, hogy sosem hagy el bennünket. Ezért nincs a braszlavi haszidoknak a mai napig más, élő rabbijuk.

És ezért még mindig tülekednek sírja körül kérésekkel az Isten előtti közbenjárásért és tanácsért. S emiatt nevezik őket a többi haszidok „halott haszidok”-nak!

Volt egyszer egy király, akinek egyetlen fia volt. A király át akarta adni királyságát fiának. És hatalmas lakomát rendezett. És amikor egy király egy ilyen lakomát rendez, mindig nagy a mulatság. Főleg akkor, amikor ha a királyi hatalmat még életében adja át, most tehát nagyon nagy mulatság volt. Ott volt az összes herceg, az összes fejedelem és nemzetséfgő, s igen mulattak. És éppígy az alattvalók is igen örültek, hogy a király a fiának még életében átadja az országot, hiszen nagy tisztesség ez egy királynak. Így aztán nagy mulatság lett s mindenféle vigadalom, muzsikások, komédiások és más efféle dolgok voltak ezen az ünnepségen. És amikor a tetőfokra hágott a hangulat, felállt a király, és így szólt a fiához: „Láttam a csillagokban, hogy az rendeltetett számodra, hogy egyszer megfosszanak trónodtól. Ezért ügyelj arra, hogy sose bússulj, s ha a tróntól megszabadítottak, élj inkább állandó örömben. Ha örülni fogsz, örülni fogok én is, ám ha nem fogsz örülni, én akkor is örülök majd, hogy nem vagy király, hiszen ezt azt jelenti, nem volt elég erőd állandó örömben megmaradni, s nem vagy méltó a királyi rangra. De ha még ekkor is örülni fogsz, az én örömöm sokkal, de sokkal nagyobb lesz.”

És a herceg ünnepélyesen elfogadta a királyságot, és fenséges apja kezével vezette, kinevezte hercegeit és fejedelmeit, nagy katonaságot állított. Ám ez a fiú nagy bölcs volt, és nagyon szerette a bölcsességet. Nagy bölcsök voltak nála, és bárki jött hozzá valami bölcs dologgal, azt nagyon megbecsülte, és az ilyeneket gazdagon megjutalmazta: az egyiket gazdagsággal, a másikat méltósággal, kívánságuk szerint; mindezt a bölcsesség szeretetéből.

És mivel a bölcsesség ilyen nagy becsben állt előtte, királyságában mindenki bölcsességgel foglalkozott. És mivel mindenki a bölcsességgel foglal-

kozott, elfelejtették a háború művészetét. De mind nagy bölcsé váltak, s így még a legkisebbjük is a legnagyobb bölcs lehetett volna egy másik királyságban. Nagy bölcsességük eredményeképpen azonban kételkedőkké váltak, és a királyt is hatásuk alá vonták, mígnem maga is kételkedővé vált. Ám a többi alattvaló nem vált kételkedővé, mivel ez a bölcsesség oly finom volt, hogy sosem tudtak a mélyére hatolni, s így nem is árthatott nekik. Mivel a herceg jó családból származott, sok erénnyel rendelkezett, becsületes természetű volt, néha-néha tudatosította, hová is jutottak a dolgok, s felsóhajtott. Alig kezdte azonban használni az eszét, újra hatalmukba kerítették, hogy eszébe jutott mindez, sírt és sóhajtzott, de amint eszébe jutott volna, máris hatalmukba kerítették a kétségek.

Egy napon az egyik birodalomban nagy menekülés kezdődött, mindenki elmenekült. S menekülés közben egy erdőben két gyerek vészelt el. Valaki elvesztett egy fiút, valaki pedig egy lányt. Mindketten nagyon kicsik voltak, négy- és ötévesek. Sírtak és bömböltek, mert nem volt mit enniük. Egyszer csak valami koldus érkezett hozzájuk, vállán kenyeres batyuval. A gyerekek odamentek, hozzábújtak, s az kenyeret adott nekik, és megették. „Honnét jöttetek?” – kérdezte az tőlük. „Nem tudjuk” – felelték. Mivel még kisgyerekek voltak. Útjára eredt, de ezek azt kérték tőle, hadd mehesse nek vele. Mire azt mondta: „Nem akarom, hogy velem jöjjetek.” S amikor jobban megnézték, látták, hogy vak. Furcsállották: ha vak, hogy lehet, hogy mégis jár-ke? A vak koldus megáldotta őket, hogy olyanok legyenek, mint ő, öregek, mint ő, hagyott nekik még kenyeret, és elment. A gyerekeknek rájöttek, hogy az Isten emlékezett meg róluk, s ő ve-

zette ide a vak koldust, hogy kenyeret adjon nekik. Miután azonban a kenyeret megették, újra sírni kezdtek, és élelem után kiáltoztak. Idő közben beesteledett, így ott éjszakáztak.

Reggel megint csak nem volt mit enniük. Sírtak, bömböltek. Egyszer csak jött egy koldus, aki süket volt. Beszéltek hozzá, az csak a kezével mutogatott, s mondta, hogy nem hall. Ez is adott nekik kenyeret, majd elment. Most is azt akarták, hogy magával vigye őket, de az nem akarta. Ez a koldus is megáldotta őket, hogy olyanok legyenek, mint ő. Szintén hagyott nekik kenyeret, majd elment.

Újra elfogyott a kenyér, s megint sírtak és ordítottak. Egy koldus jött hozzájuk, aki dadogott. Beszéltek hozzá, az visszahebegett valamit, de nem értették meg, csak az értette őket. Aztán újabb koldus jött, amelyiknek görbe volt a nyaka, és minden úgy történt, mint előzőleg. Aztán egy púpos koldus jött, aztán egy olyan, amelyiknek nem volt keze, aztán pedig amelyiknek lába nem volt. Mindegyikük kenyeret adott nekik, és megáldotta őket, hogy olyanok legyenek, mint azok, és minden úgy történt, mint előtte.

Aztán megint elfogyott a kenyérük, ezért útnak indultak valamerre, ahol emberek lakhatnak, míg nem egy ösvényre találtak. Követték az ösvényt, s végül egy faluba értek. Mindketten bementek egy házba, ahol megkönyörültek rajtuk, adtak nekik kenyeret, aztán újabb házhoz mentek, s ott is adtak nekik, így jártak koldulva ajtótól ajtóig. És rájöttek, hogy számukra ez a legjobb, és hogy együtt maradnak. Nagy zsákokat szereztek, és koldulni jártak. Minden mulatsághoz elmentek: körülmetélésre, esküvőre, aztán továbbálltak más helyre. A városkát járták koldulva, a vásárokat, s tallérral a kezükben ültek a többi koldus mellé. Így aztán mindkét gyerek híres lett a többi koldus között, míg mind meg nem ismerték őket, s tudták róluk, hogy ők azok a gyerekek, akik az erdőben elvesztek.

Egyszer nagy vásár volt egy nagy városban. Minden koldus odament, s a gyerek szintén. A koldusoknak az jutott eszükbe, hogy a két gyereket összeadják, hadd legyenek házások. S amikor néhány koldus kimondta a gondolatot, mindnek nagyon megtetszett, és megegyeztek a frigyről. De hogyan rendezzenek nekik lakodalmat? Megegyeztek, hogy ezen és ezen a napon, amikor a király ünnepe lesz, vagyis a neve napja, elmennek mind a koldusok, és a hús és kenyérből, amit összekoldulnak, lakodalmat rendeznek. Így történt. Az összes koldus elment a bizonyos névnapra, és húst meg kenyeret koldultak. Elvitték azt, ami a lakomából maradt, húst és kenyeret, amelyet zsömlyének neveznek. Aztán mentek és ástak egy nagy gödröt,

amelybe száz ember is elfért, és befedték deszkával, agyaggal és szeméttel, s ott rendezték meg a két gyerek esküvőjét. Az esküvői baldachin alá tették őket, és mulatozni kezdtek. A vőlegény és menyasszony szintén vigadtak, s megemlékeztek minden jóról és kegyelemről, amelyet az Úr Isten mutatott, amikor az erdőben voltak. Sírtak, szomorkodtak: Honnan keríthetnék elő azt az első vak koldust, amelyik akkor kenyeret adott nekik!?

És ahogy elfogta őket a szomorúság a vak koldus után, honnét, honnét nem, ott termett, s így szólt: „Íme itt vagyok! Eljöttem az esküvőkre, és hoztam esküvői ajándékot is (amelyet *dróse-gesank*-nak neveznek), hogy öregek legyetek, mint én vagyok, ahogy már hamarabb kívántam ezt nektek, ám ezúttal mint igazi esküvői ajándékot adom, hogy olyan hosszú életetek legyen, mint az enyém. De ti azt hiszitek talán, hogy világtalan vagyok!? Egyáltalán nem, kicsit se vagyok vak, mivel a világ ideje számomra kevesebb, mint a szempillantás.” S ezért volt olyan, mint a világtalan, mert egyáltalán nem néz a világra, s így a világ ideje számára annyi sincs, mint a szempillantás, már ha lehet valamiféle látásról és nézésről beszélni e világban. „Nagyon vén vagyok, mégis Csecsszopó (azaz fiatal). Talán még nem is kezdtem el élni. Ezt nem magamtól mondom, de a Nagy Sas engedelmével. S most elmondok egy történetet.” Ezek itt a vak koldus szavai:

Történt ez egyszer egy hajón, amin sok ember utazott a tengeren. Hirtelen hatalmas vihar kerekedett, hajótörést szenvedtek, de az emberek megmenekültek, és egy toronyba kerültek. Bementek a toronyba, és mindenféle ételt, italt és ruhaneműt s minden szükségeset találtak ott. Volt ott minden jó, mi szem-szájnak ingere. Megbeszéltek, hogy mindegyikük elmesél egy régi eseményt, azt, amelyik a legkorábbról eszébe jut, vagyis az emlékezete kezdetének idejéből. Voltak ott ifjak és öregek, és a legidősebbet tisztelték meg azzal, hogy először kezdjen mesélni.

Így szólt: „Mit meséljek nektek: emlékszem, hogy vágta le az almát ágáról.” De egyikük sem értette, miért mondja.

Voltak ott azonban bölcsek is, akik azt mondták: „Valóban, ez nagyon régi történet!” Aztán másvalakit tiszteltek meg a meséléssel. Ez a másik nem volt olyan idős, mint az előbbi, s így szólt: „Hogy ez régi történet? Erre én is emlékszem, de arra is, hogyan világított a fény.” Mire ezek: „Ez még régiebb esemény, mint az előző volt!” Aztán egy harmadikat tiszteltek meg a szóval. A harmadik, aki a legfiatalabb volt, azt mondta: „Én arra is emlékszem, hogyan növekedett a termés, azaz hogyan kezdett kialakulni.” Mire ők: „Ez hát a legrégebbi

esemény!” A negyedik, aki még fiatalabb volt, így szólt: „Én még arra is emlékszem, hogyan hozták meg a magot, s elültették, hogy teremjen.” Az ötödik, aki még fiatalabb volt, azt mondta: „Én még azokra a bölcsekre is emlékszem, akik kiötlötték és feltalálták a magot.” A hatodik, még fiatalabb, pedig azt mondta, emlékszik arra is, milyen volt a termés íze, még mielőtt az a termésbe bement volna. A hetedik, még fiatalabb, azt mondta, emlékszik, milyen volt a termés illata, mielőtt az bement volna a gyümölcsbe. A nyolcadik, ennél is fiatalabb, pedig azt mondta emlékszik, milyen volt a gyümölcs alakja, mielőtt az a gyümölcsbe szállt volna.

Én azonban – mármint a vak koldus, aki mindezt meséli – ekkor még teljesen gyerek voltam. S mivel én is ott voltam, azt mondtam nekik: „Én emlékszem mind ezekre a történetekre, és emlékszem a Semmire.” Ők erre így beszéltek: „Ez a történet idősebb az összes többinél!” S igen csodálkoztak, hogy egy gyerek többre emlékszik, mint ők mindahányan. Eközben megérkezett a Nagy Sas, megkopogtatta a tornyot, és így szólt: „Ne legyetek már nyomorultak! Forduljatok kincseitek felé!” És elrendelte, hogy a toronyból kijöjjenek koruk szerint, tehát hogy a legidősebb jöjjön ki elsőnek. S kivezette mindjüket a toronyból, legelőbb azonban azt a gyereket, amelyik valójában mind közül a legidősebb, s éppígy a többieket, minél fiatalabbak voltak, annál hamarabb vezette ki őket, s a legöregebbet hagyta legutoljára. Mert ki minél fiatalabb volt, annál öregebb volt igazából, s hogy is mondjam, a legöregebb közülük igazából fiatalabb volt, mint az összes többi.

És a Nagy Sas így szólt hozzájuk: „Megmagyarázom nektek e történeteket, amelyek itt elhangzottak. Amelyikőtök azt mondta, emlékszik rá, hogyan vágta le a gyümölcsöt ágáról, azt jelenti, emlékszik arra is, hogyan vágta el a köldökszinórját, tehát hogy emlékszik rá, mi történt vele születésénél, amikor is elvágta a köldökszinórját. A másik azt mondta, hogy emlékszik, hogyan világított a fény, s ez azt jelenti, emlékszik arra, amikor még csak embrió volt. Az, amelyik azt mondta, emlékszik arra is, hogyan kezdett kialakulni a gyümölcs, azt jelenti, hogy emlékszik, hogyan alakult ki a test a magzatból. Az, amelyik emlékszik arra, hogyan hozták a magot elültetni, annyit jelent, hogy emlékszik a magömlésre a nemzésnél. Az, amelyik emlékszik arra, hogyan találták fel a bölcsek a magot, azt jelenti, emlékszik arra az időre, amikor még az agy által alakított spermacepp volt, mert az agy két oldalából ered a magömlés. És az, aki emlékszik a gyümölcs ízére, mielőtt az bement a gyümölcsbe, az állati lélek, az illata az érzelmi élet lelke, s a gyü-

mölcs alakja a legmagasabb, az értelmes szellem.¹ De ez a gyerek azt mondta, hogy emlékszik a Semmire. S ez áll mindenek felett. Emlékszik arra is, mi van az agy, a lélek, a szellem és a legmagasabb lélek felett, s ez a Semmi fogalma.”

S így szólt hozzájuk: „Térjete vissza hajóitokhoz, hiszen ez a testetek, mely elsüllyedt, s hogy újjáépítsetek, térjete vissza hát.” – és megáldotta őket. Nekem azonban – vagyis annak a vak koldusnak, aki ekkor gyerek volt, és aki ezt mind meséli – azt mondta a Nagy Sas: „Te gyere velem, mert te olyan vagy, mint én. Mivel te nagyon öreg vagy, s még nagyon fiatal, sőt még nem is kezdted élni, s mégis nagyon vén vagy. Eppígy én is, mert én is öreg vagyok, de még nagyon fiatal stb. Ebből világos, hogy engedélyem van ettől a Nagy Sastól, hogy hosszú életet éljek, s most hosszú életem adom nektek esküvői ajándékba. S nagy öröm kerekedett erre, s hatalmas gyönyörűség.

A hétnapos lakodalom második napján az ifjú párnak egy másik koldus jutott eszébe, mégpedig az a bizonyos süket, amelyik megmentette őket, és enni adott nekik. És sírdogáltak és szomorkodtak: hogyan lehetne előkeríteni ezt a süket koldust, aki megmentette őket? S ahogy így szomorkodtak utána, honnét, honnét nem, ott termett előttük, s így szólt: „Ím itt vagyok!” Nekikesett, megcsókolgatta őket, s így szólt: „Most megajándékozlak benneteket. Legyetek olyanok, mint én, éljete olyan áldottan, mint én. Eddig már annyi áldást osztottam nektek, de most valóban áldott életem adom nektek esküvői ajándékul. Talán azt hiszitek, süket vagyok!? Nem vagyok süket egy csöppet sem. Csak-hogy a világ nem jelent számomra semmit, így aztán nem hallok meg a hiányosságait. Hiszen minden hang a hiányból fakad. Hiszen minden ember hiányosságait siratja. Sőt, még a világ nagy örömei is a hiányból erednek. Mindenki örül a hiánynak, amelyet eltávolított. Számomra azonban nincs a világnak semmi értéke, tehát az én fülemben nem hatol be a hiánya. Mivel áldott életem élek, melyet a Gazdagság Birodalma is bizonyít.” Áldott élete abban rejlett, hogy kenyeret evett és vizet ivott.

És elmesélte nekik, hogy létezik egy birodalom, amelyben hatalmas a gazdagság, s nagy kincsek vannak ott. Egyszer mind összejöttek, és egyre dicsekedni kezdtek áldott életükkel. Mindenki mesélte élete folyását. Ekkor azt mondtam nekik: „Én áldottabb életem élek, mint ti. S íme, a bizonyíték. Ha valóban áldott életem élték, tudni szeretném, hogy képesek vagytok-e felszabadítani egy bizonyos birodalmat.” Létezik ugyanis egy birodalom, amelyben van egy kert, s a kertben olyan gyümölcsök termettek, amelyek a legízletesebbek a világon.

S szintén a világ minden illata, mindenfajta alak, minden szín, minden virág, ami a világon van, megvolt ebben a kertben. S egy kertész felügyelte, s a birodalom lakói mind áldásként éltek a kertből. A kertész viszont egyszer eltűnt, és minden, ami a kertben volt, romlásnak indult, mivel nem volt kertész, aki felügyelje. Az emberek viszont éltek tovább, legalábbis a kert gyomjaiból. Egyszer egy kegyetlen király rontott rájuk – mármint a birodalomra –, semmit sem tehetett azonban velük, s ezért a birodalom áldását akarta tönkretenni, amely a kertből származott. Nem pusztította el a kertet, de szolgálói három csoportját helyezte oda, akiknek mindent, mit elrendel, teljesíteni parancsolt. S ezek elrontották az ízeket tevékenységükkel úgy, hogy ha valaki meg akart kóstolni valamit, rögtön döggöt érzett. Hasonlóan megrontották az alakokat is úgy, hogy elsötétítették a szemeket, mintha ködfelhő gomolyogna – s mindezt tevékenységükkel úgy, ahogy a királyuk parancsolta. S most, ha valóban olyan áldott életet éltek, tudni szeretném, hogy meg tudjátok-e őket szabadítani. S mondom – ezek mind ama hangoskodónak szavai –, ha nem szabadítjátok meg őket, a kár, amelyet e birodalomban okoztak, nektek is ártani fog.

Elementek erre a gazdagok e birodalomba, s én is velük mentem. S az út idején mindjárt áldott életét élte, mivel kincseik voltak, ahogy említettem. Amikor azonban a birodalomhoz közelítettek, romlani kezdtek az ízek, s érezték, hogy minden más romlásnak indul. Így szóltam hozzájuk: „Ha már most, mikor még be sem léptetek hozzájuk, megromlottak az ízek, és minden más, mi lesz, ha majd beléptek? S akkor majd hogy szabadítjátok meg őket?” S fogtam a kenyerem és vizem, odaadtam nekik, mire megérezték kenyerebben az összes ízt és illatot, s minden helyreált, ami elromlott náluk. S az emberek is a birodalomban, ahol a kert volt, hogy megjavítsák elromlott ízlelő képességük, így beszéltek egymás közt: ha egyáltalán létezik valahol a gazdagság birodalma – tehát ama bizonyos birodalom –, és mert azt hitték, hogy eltűnt kertészüik, aki áldott életükről gondoskodott, onnét származott, mint a gazdagság birodalmában az emberek, úgy döntöttek, követséget küldenek a gazdagság birodalmába, hogy megszabadítsa őket. A követek mentek, s találkoztak velük – tehát a gazdagság birodalmának alattvalóival, akik elindultak szabadításukra, ahogy említettem –, ezek pedig megkérdezték a követeket: „Hova mentek?” Azok meg ezt válaszolták: „A gazdagság birodalmába megyünk, hogy megszabadítsanak bennünket.” Mire ők: „Mi épp ebből a birodalomból valók vagyunk, s hozzátok indultunk!” Ekkor azt mondtam nekik – tehát

a süket, aki a történetet meséli: „Hiszen ti csak mind hagyatkozzatok rám. Mivel ti nem mehettek oda, hogy megszabadítsátok őket. Maradjatok csak itt, én pedig a követekkel megyek, hogy megszabadítsam őket.” Velük mentem tehát, s a birodalom egyik városába értünk. Mikor megékeztünk gyülekező embereket láttam, akik valami tréfát meséltek. S hozzájuk több más ember csatlakozott, tömegbe verődtek, tréfákat meséltek, s igen nevettek. Hallgatódzni kezdtem figyelmesen, és hallottam, hogy illetlen dolgokat beszélnek. Az egyik valami illetlenséget mond, mire a másik egy még rafináltabbat, másvalaki neveti, s egy következőnek mindez hallatlan gyönyört okoz, s így tovább. Később tovább mentem egy másik városba, ahol láttam, hogy két ember üzlet miatt veszekszik. S bíróság elé mentek, hogy az ügyüket elbírálja. A bíróság döntött: ennek keresete jogos, annak pedig nem, s elhagyták a bíróságot. Erre pedig megint összeveszett egyik a másikkal, s úgy találták, hogy ez a bíróság nincs kedvükre, inkább egy másikhoz fordulnak, s így választottak is egyet. Ekkor megegyeztek a bíróságot illetően, kiválasztották, hogy melyik ítéljen ügyükben. Így hát ennél a bíróságnál pereskedtek. Erre újra összeveszték, s megint másik bíróságot választottak. De ott is csak pörlekedtek és patvarkodtak, annyi bíróságot választottak, hogy az egész város tele volt velük. Ekkor rádöbbsentem, azért van mindez, mert itt nincs Igazság. Az egyik bíróság úgy hajlítja a határozatot, hogy az egyiket protezsálja, a másik úgy, hogy a másikat, mert kenőpénzt fogadnak el, s nincs bennük Igazság. Ekkor felismertem, hogy a szó szoros értelmében paráznák. Annyi paráznaság van köztük, hogy teljesen megengedett dolognak számít. S annyit mondtam csak, hogy ezért romlottak el az íz, a szag és a látás érzékei, mert ez a kegyetlen király három szolgasereget hagyott náluk, hogy minél tovább és minél jobban megromtsák a birodalmat. Mivel jártak-keltek, erkölcsstelenségeket beszéltek, s így ostobaságot oltottak a birodalomba, s az ostobaság eredményeként elromlott az ízérzekelem, vagyis minden íz döggé vált; s éppígy bevezették a megvesztegetést, s így elhomályosodott a látás, elromlottak a szemek, hiszen „a megvesztegetés megvakítja a bölcs szemét.” Éppígy hozták be a birodalomba a paráznaságot, amely, mint máshol említik, megrontja a szaglást. Igyekeztek ezért e három vétek birodalmából megszabadulni, ezeket az embereket megkeresni és elűzni. Aztán – ha helyrehozzátok ezt a három bűnt – helyreállnak az érzékek, az ízlelés, a szaglás és a látás; s talán az az elveszett kertész is megkerül.

Így is tettek, s mentek helyrehozni a birodalmat. Ha egy embert kézre kerítették, megkérdezték tőle:

„Honnét jöttél?” Míg le nem leplezték a kegyetlen király embereit, s el nem űzték őket, hogy a birodalmat a sok vétek után helyreállítsák. S egyszer nagy botrány pattant ki. Kiféle, miféle lehet az a bolond, aki itt jár-kelet az állítva magáról, hogy ő az elveszett kertész, s akit mindenki bolondnak tart, kövekkel dobálják, s elkergetik, hiszen ő nem lehet a valódi kertész? Elém vezették – mármint azok, akik a birodalmat helyrehozták, mondja, mármint a süket koldus, aki mindezt meséli és ott volt –, s így szóltam: „Hát persze, hogy ez a valódi kertész!” – S így mindebből az következik, hogy a birodalom általam lett helyreállítva. S ebből pedig az következik, hogy igazolásom van a gazdagság e birodalmától erről, hogy áldott életet élek, mivel én állítottam helyre e birodalmat, úgymond. S most áldott életem adom nektek ajándékba. S nagy öröm kerekedett erre, s lankadatlan boldogság.

A harmadik napon az ifjú házások újra emlékeztek, s azt kívánták: „Bárcsak valahogy elő lehetne keríteni a harmadik koldust!” S ahogy így vágyakoztak, ím, máris megérkezett, s így szólt: Hát itt vagyok! Nyakukba borult, megcsókolta őket, és azt mondta: Először megáldottalak benneteket, hogy olyanok legyetek, mint én; most esküvői ajándékot adok nektek: hogy olyanok legyetek, mint én. Azt hiszitek talán, hogy dadogok? Nem, egyáltalán nem dadogok. Hanem a világi beszéd, amely nem dicsőíti Istent, tökély nélkül való – s ezért tűnik úgy, mintha dadognék a világi beszéd eredményeként, amely tökély nélkül való. Igazából egyáltalán nem vagyok dadogós. Épp ellenkezőleg, kiváló szónok vagyok. Tudok öt dalt és allegóriát olyan csodálatosan szépet, hogy nincs lény a világon, aki ne vágyana meghallgatni. Ezekben a dalokban és allegóriákban, amelyeket tudok, minden bölcsesség benne foglaltatik. Igazolásom is van erről attól a bizonyos igazán kegyelmes Nagy Embertől. Szól erről egy történet.

Ültek egyszer a bölcsek, s mindjük a bölcsességével dicsekedett. Az egyik azzal dicsekedett, hogy bölcsességével felfedezte a vasat, a másik azzal dicsekedett, hogy bölcsességével felfedezte az értékeesebb ezüstöt, egy másik pedig azzal dicsekedett, hogy felfedezte az aranyat, megint másik, hogy felfedezte a hadi fegyverzetet, egy további pedig, hogy képes fémeket előállítani más anyagokból, mint amiből a többiek készítik, s mások megint más bölcsességekkel.

Egyikük azt mondta: „Én nagyobb bölcs vagyok, mint ti, mert én bölcs vagyok, mint a nap!” Ezek azonban nem értették, miről beszél – hogy bölcs mint a nap. S azt mondta nekik, hogy ha minden bölcsességük össze lehetne gyűjteni, akkor is csak

egyetlen egy órát tenne ki, mivel minden bölcsesség más és más napból származik, aszerint, mi volt azon a napon teremtvé, mert mindez a bölcsesség csak összetétel. Azért ered e bölcsesség az illetékes napból, mert ekkor teremtődött mindaz, amiből össze tevődik. Így lehetséges a Bölcsesség segedelmével mindezeket a bölcsességet egy órába összerakni, ám én olyan bölcs vagyok, mint a teljes nap – így dicsekedett az utolsó bölcs. Ekkor azt mondtam neki – tehát a dadogós a bölcsnek: „Vajon melyik nap a te bölcseséged?” Erre azt mondta a bölcs: „Ez itt – mármint a dadogós – nagyobb bölcs, mint én vagyok, mivel azt kérdezi: vajon melyik nap!? De én bölcs vagyok, mint bármelyik nap. S most talán csodálkozni fogtok, hogy az, aki azt kérdezi, vajon melyik nap, mégis bölcsőbb tőlem, aki bölcsőbb vagyok, mint bármelyik nap tetszés szerint?”

Egy teljes történet szól azonban erről. Mert ez az igazán kegyelmes Ember valóban nagy ember. És ő – mármint a dadogós – mindig összegyűjt minden Igaz kegyelmet, és az igaz kegyelmet mind az igazán kegyelmes Ember elé viszi. És az idő alkotmányának ősokei – hiszen maga az idő teremtett dolog – az Igaz kegyelmek. És van egy hegy, és ezen a hegyen egy kő áll, és a kőből forrás fakad. S minden dolognak megvan a maga szíve, éppígy a világ teljességének van szíve. A világ szíve egy alak, orcával, kezekkel és lábakkal stb., de még a szív lábának körme is szívélyesebb bármelyik másik szívnél. És ez a hegy a kővel és ezzel forrással a világ egyik végében áll, míg a világ szíve a világ másik végén. És ez a szív a túlsó oldalon áll a forrással szemben, s állandóan a forrást kívánja, és vágyakozik rá mindig és állandóan, kimondhatatlan vágygal, és ordít, hogy a forráshoz juthasson. S a forrás szintén vágyakozik rá. S e szív két dolog miatt ájuldozik: először is, mert a nap üldözi és égeti őt – mivel a forráshoz közeledni vágyik –, másodsor az örök szomorúság és lelke a forrás iránti kimondhatatlan vágyakozása miatt ájuldozik. Mert a forrással szemközt áll, és érte kiáltozik: „Óh, óh!” És nagyon vágyakozik rá. S amikor pihennie szükséges, hogy fellelegezhessen, nagy madár jön, szárnyait széttárja fölötte, s megvédi a naptól. És ekkor némileg kipihenheti magát. De akkor is, a pihenés pillanataiban is a forrást kémleli és vágyja. De ha annyira vágyakozik a forrásra, akkor miért nem megy hozzá? Mert amint a hegyhez közeledne, nem látná a hegyoldalt, sem a forrást, ám de ha nem látná mindig a forrást, meghalna lelke bánatában. Mert élete lényege a forrásból származik.

És ha a hegyvel szembe áll, akkor látja a hegyoldalt s a forrást, amint azonban közeledni kezd, elvesz szeme elől a csúcs és a hegyoldal – erről saját

érzékeinkkel is meggyőződhetünk –, s mivel így nem látná a forrást, lelke bánatába belehalna. És ha, ne adj Isten, ez a szív elpusztulna, elpusztulna az egész világ. Hiszen a szív minden életnek forrása, és bizonyos, hogy szív nélkül nem lehet létezni. S ezért nem mehet a forráshoz, mégis annyit álldogál szemben, s állandóan vágyakozik és kiáltozik. S ez a forrás időn kívüli, mert egyáltalán nincs az időben. És az egyetlen, amely időt ad e forrásnak az, hogy egy napon a szív majd megajándékozza vele. S amikor ez a nap végződni kezd, a nap végétével befejeződik az idő a forrás számára, s így, ne adj Isten, eltűnne, s a szív és az egész világ megsemmisülne. S a nap végén búcsúzni kezdenek, s egymásnak énekelni kezdik az öt allegóriát és a dalokat nagy szeretettel és kimondhatatlan vágygal. Ám mindezen dolgok felett az igazán kegyes Ember őrködik éberem, és amikor a nap a végéhez közelít, az igazán kegyes Ember egy napot ajándékoz a szívnek. A szív pedig ezt a napot a forrásnak adja, s így a forrás újra Időt nyer. S amikor a nap elhagyja származása helyét, csodálatosan szép énekek és allegóriák hangjának nyomában megy, amelyek minden bölcsességet tartalmaznak. A napok között azonban nagy különbségek vannak, vannak vasárnapok és hétfők, újholdak és ünnepek, de az igazán kegyes Ember minden ideje az én hatalmamban van – hiszen én gyűjtögetem állandóan az Igazság minden kegyelmét, amelyből az Idő keletkezik. És ezért bölcsőbb, mint az a tanítvány, amelyik olyan, mint akarata bármelyik napja. Mivel az Idő lényege és minden napé rajta múlik – mármint a dadogóson –, aki az Igazság kegyeit gyűjti, amelyekből az Idő összetevődik, s mind az igazán kegyes Emberhez viszi, aki pedig a szívnek adja, s a szív a forrásnak, amely a világot fenntartja.

Ebből az következik, hogy az Idő keletkezésének lényege az összes allegóriával és dallal együtt, amelyekben minden bölcsesség benne foglaltatik, ennek a dadogósnak áll hatalmában. És ebből az következik, hogy engedélyem van az igazán kegyes Embertől, hogy tudok öt allegóriát és dalt, amelyekben minden bölcsesség benne foglaltatik – mivel minden Idő minden rejtvényvel és dallal hozzájuk tartozik; úgy mond. „S most tehát megajándékozlak benneteket esküvőtök alkalmából: hogy olyanok legyetek, mint én.” És nagy öröm és boldogság kerekedett ebből.

Amikor e nap öröme véget ért, nyugovóra tértek, s reggel egy újabb koldus jutott eszükbe, az, amelyiknek görbe volt a nyaka. És hipp-hopp, máris megjelent, és így szólt: „Ím, itt vagyok! Legelőbb megáldottalak benneteket, hogy olyanok legyetek, mint én, de most esküvői ajándékot adok nektek:

hogy olyanok legyetek, mint én. S ti talán azt gondoltátok, hogy görbe a nyakam? Az én nyakam egyáltalán nem görbe! Ellenkezőleg, tökéletesen egyenes; nagyon szép nyak! Csakhogy a világ tele van hiábavalóságokkal, s én egy hiábavalóságra sem akarok fellélegezni.” S ezért tűnik úgy, hogy görbe a nyaka, mert a világ hiábavalósága görbíti a nyakát, s nem szeretne akár csak egyszer is fellélegezni a világ hiábavalóságától. „Valójában szép, csodálatraméltó nyakam van! S csodás hangom is, s a világ minden hangját, vagyis a szavak nélküli hangokat ki tudom énekelni, hiszen csodálatos nyakam és hangom van. S erre egy egész birodalomtól van igazolásom. Mert van egy birodalom, ahol mindenki kiváló zenei tudással rendelkezik (amelyet muzsikának neveznek), s mindenki ezt a tudást műveli, még a kisgyerekek is, tehát nincs ott gyerek, aki ne tudna valamilyen hangszeren játszani. Egyikük azzal dicsekedett, hogy ezen vagy azon a hangszeren tud játszani, másikuk, hogy több hangszeren is tud, egy következő pedig azzal, hogy minden hangszeren játszik. Egy következő azzal dicsekedett, hogy hangjával valamely hangszeret utánozni tudja, egy másik pedig egy másik hangszeret, aztán egy következő, hogy az összeset tudja utánozni, egy újabb pedig, hogy mindegyik hangszeret képes utánozni. Egyikük azzal dicsekedett, hogy hangjával dobolni tud, másik pedig azzal, hogy utánozni tudja az ágyúdörgést.

S én szintén ott voltam. S így szóltam hozzájuk: „Nekem jobb hangom van mindannyiőtökénál!”

Bizonyítékul pedig arra, hogy ekkora zenei mestrók vagytok, szabadítsátok meg a két birodalmat. A két birodalom ezer mérföldre van egymástól, és mindkét birodalomban, amikor beköszönt az éjszaka, senki sem aludhat, mert amikor beáll az éjszaka, mindannyian oly szomorúan kezdenek siránkozni, férfiak, asszonyok és gyerekek, hogy a kő menten szétporladna. Mert olyan keserű jajongást hallani éjjel, hogy mind siránkozni kezdenek.

Így megy ez mindkét birodalomban, mivel az egyikben zokogni kezdenek, amint a sírást meghallják, s éppígy a másik birodalomban is, noha ezer mérföld távolságra vannak egymástól. Ha olyan nagy bölcsék és muzsikások vagytok, mint állítjátok, szeretném látni, képesek vagytok-e ezt a két birodalmat megszabadítani, vagy legalább a hangjukat utánozni – tehát össze tudjátok-e hangolni úgy a hangotokat, hogy éppígy szóljon, mint az ot-tani sirámok?” S így szóltak hozzám – mármint azok a bölcs muzsikások mondták a görbe nyakúnak: „Elvezetsz minket oda?” S feleli: „Igen, odavezetlek benneteket.” Így hát útnak indultak, s mentek, míg oda nem értek, mármint az egyik bi-

rodalomba. Amint odaértek s beesteledett, éppen úgy történt minden, tehát mind szörnyen siránkozni kezdtek, s a bölcsek szintén siránkoztak. És persze rájöttek, hogy nem tudják megszabadítani a birodalmat. Ekkor azt mondja nekik – mármint a görbenyakú a bölcseknek: „Legalább azt mondjátok meg, hogy honnét ered mindez a sok sirám?” Azt mondták: „Te talán tudod?” Így felelt: „Hát persze, én tudom! Van két madár, egy hím és egy tojó, s ennek a párnak nincs párja a világon, mert egyedülálló. De a tojó elveszett, s a hím egyfolytában őt keresi, a tojó meg a hímet. Soká kereste egyikük a másikat, míg úgy el nem tévedtek, hogy egymást soha meg nem találhatják. Aztán megállapodtak, s fészket építettek. A hím az egyik birodalom közelében, de nem egészen benne. Csak úgy, hogy a hangját úgy közelebről lehessen hallani, mert a birodalomban e madár hangját onnét hallják, ahol fészket rakott. S a tojó szintén fészket épített a másik birodalom közelében. Szintén annyira közel, hogy a hangját hallani lehessen. És amint beesteledik, mindkét madár nagy siránkozásba kezd ezekben a birodalmakban, amely miatt mindenki sír és zokog, s nem tud elaludni.”

De ezek nem akartak hinni neki, s mondták: „Elvezetsz minket oda?” Mire az: „Igen, elvezethetlek titeket, de ti oda nem juthattok. Mert amint megközelítenétek a helyet, a siránkozást nem tudjátok majd elviselni, ahogy itt sem tudtátok, és magatoknak is siránkoznotok kellett: ha odaértek, nem fogjátok kibírni. Nappal pedig nem lehet odamenni, mert elviselhetetlen az öröm, ami ott van. Mivel napközben mindkét madár köré más madarak gyűlnek, mindkettejüket vigasztalják, s igrkeznek nekik örömet szerezni, megvidámítani, s azzal vigasztalják őket, hogy még lehetséges, hogy egymást megtalálják, tehát napközben el sem lehet viselni ezt a vigadalmat, ami ott van. De a vigasztaló madarak hangját nem lehet messzire hallani. Csak ha odamegy az ember. Ezzel ellentétben a két siránkozót éjjel messzire elhallani, s ezért oda sem lehet menni.” Így szóltak hozzá – mármint a bölcsek a görbenyakúhoz: „És te ezt helyre tudod hozni?” S szólt: „Helyre tudom hozni, mivel a világ minden hangját tudom utánózni, s a hangokat is tudom még dobálni is – ez annyit jelent, hogy el tudom dobni a hangomat úgy, hogy itt, ezen a helyen, ahol a hangot kiadom, egyáltalán nem lehet majd hallani, de ott a távolban hallható lesz a hang. S így el tudom dobni a tojó hangját egészen a hím helyéig, s éppígy el tudom dobni a hím hangját egészen a tojó helyéig, s így egymáshoz csalszhatom őket. Ezzel minden helyre lesz állítva.” – Csak hát ki hiszi el mindezt? S egy erdőbe vezette őket, s ott úgy hallották, mint-

ha valaki állandóan valami ajtót csukogatna, s beleteszelné, bekulcsolná. S hallani lehetett a retesz kattánását, majd egy puska lövést. A vadász pedig küldte a kutyáját, hogy fogja meg és hozza, amit lelőtt, s a kutya rohant, bucskázott a hóban – hallották mindezt a bölcsek, s néztek, báméskodtak, de nem láttak semmit. Emettől pedig – mármint a görbenyakútól – egy mukkanást sem hallottak. Pedig úgy dobálta a hangokat, hogy csak ők hallják. Ekkor rájöttek, hogy valóban képes minden hang utánzására, és hogy a hangokat dobálni tudja így tehát mindent helyre tud hozni, amiről már szó esett.

Így tehát látjátok, hogy bizonyítványom van ettől a birodalomtól, hogy csodatévő hangom van, s a világon minden hangot ki tudok adni.

S most ezt esküvői ajándékba adom nektek: hogy olyanok legyetek, mint én. S nagy öröm kerekedett erre, kimondhatatlan vigadalom.

Az ötödik nap is mulatoztak, s az ifjú párnak az a koldus jutott eszébe, amelyik púpos volt. Azt kívánták, bárcsak előkeríthetnék a púpos koldust! Mert ha az itt lenne, biztosan nagy lenne az öröm. S erre megérkezett és így szólt: „Ím, itt vagyok, jöttem az esküvőre.” S a nyakukba ugrott, ölelte és csókolta őket, s így szólt: „Először megáldottalak benneteket, hogy olyanok legyetek, mint én. Én azonban egyáltalán nem vagyok púpos. Éppen megfordítva: a hátam olyan, mint az, amiről azt szokás mondani: „kicsi, amely sokat vagy nagyot bír”. Bizonyítványom is van erről.

Mert volt egyszer valamiféle tanácskozás, amelyen az emberek ezzel a tulajdonsággal dicsekedtek. Mind azzal kérkedett, hogy éppen ilyen tulajdonsága van, kicsik, de sokat vagy nagyot bírnak. Egyiküket kinevették és megréfták a többiek, de másokat – akik pedig azzal dicsekedtek, hogy kicsik, de sokat bírnak – egyáltalán nem, mivel ezeket komolyan vették. Ámde ez a tulajdonság, minthogy kicsi, de sokat bír, nálam is megvan, s értékesebb, az összes többinél! Az egyik ezek közül az emberek közül azzal dicsekedett, hogy az ő agyának is ilyen tulajdonsága van – tudniillik, hogy kicsi, de sokat bír –, mert ezer és tízezer embert hordoz az agyában minden szükségükkel, szokásukkal és mozdulataikkal együtt, s mindezt, úgymond, az agyában hordozza, ezért inkább van meg benne a kicsi, de sokat bír tulajdonsága, hiszen az agya annyi ezer embert bír stb. De ezek kinevették, s azt mondták neki, hogy ők nem emberek, és emez szintén nem. Egyikük azt mondta: „Én láttam a kicsit, amely sokat bír. Mivel egyszer láttam egy hegyet, s ezen annyi ganéj és trágya tornyosodott, hogy csodálkoztam: hogy kerül e hegy tetejére ennyi trágya? A

hegy mellett azonban egy ember ált, s így szólt: „Ez mind tőlem való.” Mert ez a bizonyos ember ott lakott a hegyen, minden ürülékét és trágyáját, ami az ételéből és italából származott, a hegyre hányta, s úgy telerakta a hegyet, hogy rengetek ürülék és trágya gyűlt össze – mind őtőle. Ebből az következik, hogy ennél az embernél megvan e tulajdonság, hogy a kicsi nagyot vagy sokat bír, mivel így megsaporította a ganéjt. – Éppígy van a kicsi nagyot vagy sokat bír tulajdonságával annál az embernél is, amelyik azzal dicsekedett, hogy annyi sok embert bír az agya.”

Egy másik megint csak dicsekedni kezdett, hogy nála is megvan a kicsi nagyot vagy sokat bír tulajdonsága. Azzal, hogy birtokában van egy darab föld, amely annyi gyümölcsöt terem, hogy ha végül megszámloljuk a földből termett gyümölcsöket, kiderül, hogy a földnek nincs akkora mérete, mind a gyümölcsöknek, mivel nincs rajta elég hely a gyümölcsök számára. Ebből az következik, hogy nála is megvan ez a tulajdonság, hogy a kicsi nagyot, vagy sokat bír. Nagy dicsérettel fogadták a szavait, mert nála valóban megvan e tulajdonság, miszerint a kicsi sokat, vagy nagyot bír. Más pedig azt mondta, hogy birtokában van egy gyönyörű ültetvény, ahol nyáron a nemesek lovagolnak, mások meg sétálgatnak. De tulajdonképpen nincs ezen az ültetvényen annyi hely, hogy ilyen sok ember elférhetne. Így hát kicsi, de sokat vagy nagyot bír. Ennek az embernek is jól fogadták a szavait. Egy másik meg azt mondta, hogy az ő szava az a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír, mivel ő egy nagy és híres király titkára, és sok ember érkezik hozzá. Az egyik a királyt dicsőítve érkezik, mások kérésekkel és így tovább. Természetesen a király nem hallgathat meg mindenkit. Én azonban össze tudom mindezt foglalni, s kevés szóval adom elő a királynak. Ezekben benne van minden dicsőítésük és kérésük úgy, hogy az ő összes szavuk benne van az én néhány szavamban. Ebből az következik, hogy az én szavamra vonatkozik a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír tulajdonsága. Ezután megint másvalaki szólt, hogy az ő hallgatása az a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír. Mivel rengeteg panasztevője és perlekedője van, akik rettentően kibeszélik, gyalázzák, s rossz nyelvével panaszkodnak, mire ő hallgatásával dacol. Tehát azzal, hogy mindenre hallgatással válaszol – hiszen amikor elhallgat, azzal mindenre megfelel. Ebből az következik, hogy az ő hallgatása az a bizonyos kicsi, amely sokat vagy nagyot bír. S megint egy másik azt mondta, hogy rá vonatkozik a kicsi sokat vagy nagyot bír, mivel van egy nyomorék, aki vak, és ő – mármint ez a nyomorék – hatalmas, míg ő – mármint az, amelyik beszédével most dicsekszik

– nagyon kicsi, de mégis ő vezeti a vak nyomorékokat, aki olyan hatalmas. Ebből az következik, hogy ő az a kicsi, amelyik sokat vagy nagyot bír.

És én – tehát a púpos, aki ezt meséli – szintén ott voltam, s így szóltam: „Valóban, mindegyikteknél megvan a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír tulajdonsága, s én értem, hogy mire gondolatok szavaitokkal.” Vagyis hogy minden titkos gondolatát ismeri ezeknek, akik ama tulajdonságaikkal dicsekedtek, hogy kicsik, de sokat vagy nagyot bírnak. „De az utolsó közületek, aki azzal dicsekedett, hogy a nagy vakot vezeti, az a legnagyobb tikóztetek. Én azonban jóval de jóval inkább felettetek állok. Mert a titkos gondolata annak, amelyik azzal dicsekedett, hogy a nagy vakot vezeti az, hogy a Hold szféráját hajtja, amelynek hasonló a tulajdonsága a vakhoz, hiszen nincs saját fénye, mivel semmije sincs, mi magától származna, és ő – mármint az, aki dicsekszik – hajtja a Holdat, minthogy tehát maga kicsike, de a Hold nagyon nagy, s szükséges a világ folyásához, mert a világnak szüksége van a Holdra. Ebből az következik, hogy valóban ő a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír. De a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír tulajdonsága, mely nálam is megvan, esetenben mindegyikteket túlszárnyalja.”

Bizonyíték erre, hogy volt egyszer egy kutatócsoport, amely rájött, hogy minden állatnak másfajta árnyéka van, amelyben – és csak benne – nyugalomra lel. Tehát minden állatnak külön-külön árnyéka van, s mind ebbe az árnyékba fekszik, aszerint, hogy melyik árnyék az övé.

S hasonlóan minden apró madárnak megvan a maga ágacska, amelyen lakni akar. Ezért aztán azt kutatták, lehetséges-e olyan fát találni, amelynek árnyékába minden állat befeküdne, s amelynek ágai közt minden égi madár lakna. S ki is kutatták, hogy valóban van ilyen fa, s el akartak menni a fához, mert e fa körül leírhatatlan áldás uralkodik. Mivel mindenfajta madár és állat megtalálható itt, és egyik sem árt a másiknak. Kutakodtak tehát, merre induljanak, hogy e fához eljussanak.

Ekkor nézeteltérés támadt köztük, amelyet nem tudtak feloldani. Mivel az egyik azt mondta, hogy kelet felé kell menni, a másik, hogy nyugat felé, az egyik azt mondta erre, a másik azt mondta arra – nem és nem tudtak megegyezni. De jött egy bölcs, aki így szólt: Miért azon tanakodtok, hogy milyen úton juthattok e fához? Azt vizsgáljátok előbb, hogy kik azok az emberek, ha vannak ilyenek, akik a fához eljuthatnak. Mert nem minden ember mehet a fához, hanem csak az, akinek a fához hasonló tulajdonságai vannak. Mert a fának három gyökere van: az első gyökér a Hit, a második az Istenfélelem, a harmadik az Alázat, s az Igazság a fa

törzse, amelyből háromfelé ágazik. Ezért csak az juthat e fához, akiben megvannak e tulajdonságok.

Ám a társaságban nagyon nagy volt az egység, s nem akart elválni egyikük sem a másiktól, hogy valaki a fához menjen, a többi pedig a helyén maradjon, mert nem méltó arra, hogy a fához menjen – mivel csak kevesekben voltak meg ezek a tulajdonságok, míg a többieknél hiányoztak. Együtt maradtak hát mind, míg a társaság minden tagja nagy fáradozás árán tökéletessé nem válik ezekhez hasonlóan, s így mindannyian méltóak legyenek ahhoz, hogy a fához jussanak. Így is tettek. Mind azon fáradoztak és igyekeztek, hogy e tulajdonságokra szert tegyenek. És amikor szert tettek rájuk, mind azonos nézetre s egyetértésre jutottak az utat illetően, amelyen majd a fához juthatnak. És elindultak mind. Mentek egy ideig, míg meg nem látták megszűrő a fát. Amikor meglátták, észrevették, hogy ím, a fa nem egyhelyben áll, mivel ennek a fának egyáltalán nincs helye. S minthogy nincs helye, hogyan is lehetne hozzá eljutni? De én – mármint a púpos – szintén ott voltam velük, s így szóltam hozzájuk: „Én odavihetlek benneteket a fához, bár nincs a fának helye, mert csak lebeg a hely felett, noha a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír tulajdonsága a helyben van, hiszen valami kis helyet mégis elfoglal. Bár a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír, ahogy én tudom – mármint a púpos –, minden helyek végén van, tehát azon túl nincs már hely. Elvezethetlek benneteket a fához, noha az a helyen túl lebeg.”

Mivelhogy ez a púpos valamiféle közvetítő volt a Hely és a Túlhely között, hiszen a legmagasabb fokon benne volt meg a kicsi, amely sokat vagy nagyot bír tulajdonsága a hely végének jegyében a szó szoros értelemben, amelyen túl már egyáltalán nem létezik a Hely fogalma, ezért hát fel lehet emelkedni a Helyből a Túlhely fogalmába. Igyekezz ezt fel fogni!

Erre fogtam őt, és felvittem oda a fához. Mindez annyit jelent, hogy igazolásom van az említettektől, hogy a legmagasabb fokon bennem van meg a „kicsi, amely sokat vagy nagyot bír” tulajdonsága – s azért nézett ki úgy, mintha púpos volna, mert sokat hordoz magán –, s ezt most ajándéku adom nektek: hogy olyanok legyetek, mint én. S erre nagy vígság kerekedett s lankadatlan dicsőség.

A hatodik napon szintén mulatoztak, s vágyakoztak: hogy lehetne azt a kéztelen fickót ideteremteni? S íme megjött, s így szólt: „Ím itt vagyok, eljöttem az esküvőtökre.” Erre megcsókolta őket, s így folytatta: „Ti azt hiszitek, nyomorék vagyok a karjaimra? – Egyáltalán nem vagyok nyomorék, hiszen valami máshoz nekem is erőre van szükségem,

erre pedig igazolásom van a vízvárból. Mentek egyszer ugyanis néhányan, s mindegyik közülük melle erejével kérkedett. Egyik azzal kérkedett ilyen és ilyen erő van a mellében, a másik azzal kérkedett, hogy olyan, meg emilyen erő van a mellében – röviden tehát, mindannyian mellük erejével kérkedtek. Például az egyik azzal kérkedett, hogy olyan erő van a mellében, hogy ha kilő egy nyilat, az viszatér hozzá, mert magához vonzza. És megkérdeztem: „Milyen nyilat tudsz visszafordítani?” Tíz különböző fajta nyíl létezik ugyanis. Sokan ugyanis, mielőtt a nyilat kilőnék, valamilyen méreggel kenik be. És tíz különböző méreg létezik. Azaz, ha ezzel a méreggel kenik be, így árt, ha azzal, akkor meg úgy, vagy még jobban árt. Tízféle méreg van tehát, melyekből némely rosszabb – azaz ártalmasabb –, mint a többi. Éppen így van a tíz nyíl esetében, hiszen a nyilak tulajdonképpen egyformák, és csak a mérgek miatt különböznek, amelyekkel a nyilakat bekenik, és amelyekből, mint említettem, éppen tíz van, ezért tehát tízféle nyílról beszélünk. Megkérdeztem tőle, milyen fajta nyilat tud visszafordítani? Azt is megkérdeztem, hogy akkor is meg tudja-e fordítani a nyilat, ha még nem találta el azt, amire kilőtték, vagy hogy akkor is vissza tudja-e fordítani, ha már célt ért a nyíl. Az illető erre így válaszolt: „Ha a nyíl már célt ért, akkor is vissza tudom fordítani. De milyen fajta nyilat tudok visszafordítani?” Azt felelte, hogy ugyanazt a fajtát vissza tudja fordítani, amelyet kilőtték. Erre én – mármint a kéz nélküli fickó, aki mindezt elmeséli – azt feleltem a nyilakkal kérkedőnek: „Ha így is van ez, a királynő lányát meggyógyítani mégsem tudod.”

Egy másik azzal kérkedett, hogy olyan ereje van, hogy ha valakitől valamit kap, elfogad, vagy elvesz, éppen ezzel ad, mivel nála az adás éppen hogy az elfogadás – s így önmagának jótevője. És megkérdeztem tőle: „Milyen alamizsnát tudsz adni?” Mert hogy tíz különböző fajta alamizsna van. Azt válaszolta, hogy tizedet ad. Azt feleltem neki: „Ha így is van ez, nem gyógyíthatod ki mégsem a királynő lányát, sőt egyáltalán el sem juthatsz arra a helyre, ahol a lány van. Mert csak egy várfalon jutsz túl lakáshoz menet – s az ő helyéhez így nem juthatsz el.”

Egy következő azzal kérkedett, micsoda erő van a karjában. Vannak ugyanis a világban különleges felhatalmazottak, melyek közül mindegyiknek szüksége van a bölcsességre, s az ő karja olyan erős, hogy bölcsességet adhat ezeknek úgy, hogy a felhatalmazza őket azáltal, hogy a fejükre teszi a kezét. Megkérdeztem tőle: „Milyen bölcsességet tudsz adni a keziddel?” Mivel tíz mértéke van a bölcsességnek. Így felelt: „Egyazon bölcsességet.” Így válaszoltam erre: „Ha így is van ez, nem gyó-

gyíthatod meg a királynő lányát. Mert nem találhatod meg, nem tudod megmérni a pulzusát. Mert tízféle érverés létezik, de te csak egyazon érverést ismered. Akkor is, ha karjaiddal annyi egyazon bölcsességet adsz is.”

Másvalaki azzal dicsekedett, hogy olyan erő van a karjában, hogy ha szélvihar támad, a kezével meg tudja állítani, és bizonyos ritmust tud adni neki, így hát a szélnek helyes ritmusa lesz. S megkérdeztem tőle: „Mely szelet tudod megállítani a kezekkel?” Mivel tízféle szél létezik. Így válaszolt: „Ugyanazt a szelet.” Mire én: „Ha így is van ez, nem gyógyíthatod meg a királynő lányát. Mert csak egy dallamot tudsz neki eljátszani. Tízféle zene van ugyanis, és a zene az ő gyógyírja. Te azonban csak egy dallamot tudsz játszani ebből a tízből.” Erre így szóltak valamennyien: „S te mire vagy képes?” Így válaszolt: „Bírom azt, amit ti nem bírtok. Minden imént említett dologból bírom a maradék kilenc részt, amelyet ti nem bírtok. Minderre én képes vagyok.”

Van erről egy történet: Egyszer egy király bele szeretett egy királyné lányába, s mindenféle cselofságokkal igyekezett megszerezni magának, míg végre sikerrel nem járt, és meg nem szerezte. Egyszer a király álmában azt látta, hogy felkelt ellene és megölte őt a lány. Felébredt, de az álom már eltöltötte a szívét. Összehívta az álomfejtőit, akik szerint az álom valóra fog válni, és a lány tényleg meg fogja őt ölni. Tanácstalan volt a király. Mit tegyen vele? Ölje meg? De sajnálta a lányt. Űzze el magától? Ez nagyon bosszantotta. Hiszen annyit járt utána, s így idegen kezekbe kerülne. És még ha el is űzné, és idegen kezekbe is kerülne, valóra válhatna az álom, és beteljesedhet, hogy megöli, noha másnál lenne. Tartsa hát magánál? De hát éppen az álom beteljesülésétől tartott. Nem tudta hát a király, mitévő legyen a lányt illetően. Közben az álom hatására lanyhult szerelme, s egyre inkább összezavarodott. S éppen így a lány szerelme is egyre inkább összezavarodott, mígnem gyűlöletté változott, s a lány elszökött. És a király küldöncöket hívott, akik utánaeredtek, és a keresésére indultak. Amikor visszatértek, elmondták neki, hogy a lány a vízvárban van. Mivel van egy vízvár, amelynek tíz fala van, egyik a másikban, s mindegyik vízből van. Éppígy a padló, amelyen a várban járnak, vízből van. S ehhez hasonlóan a fák és a gyümölcsök is mind vízből vannak. Ennek a várnak a szépsége leírhatatlan, olyan csodálatos, hiszen kicsoda csoda, hogy ez az egész vár mind vízből van. Bejutni a várba lehetetlen, mivel mindenki, aki ide belép, elsüllyedne, hiszen vízből van az egész. S a királyné lánya, amikor megszökött, e vízvárhoz ért, körbejárta egészen. S azt mondták a királynak, hogy ott

a lány, jár körbe-körbe a vár körül. Elindult ekkor a király a hadseregével, hogy visszahozzák. Mikor meglátta ezt a hercegnőt, úgy döntött, befut a várba. Mert inkább fullad vízbe, minthogy a király elragadja, és nála kelljen lennie. Noha persze lehetséges, hogy mégis megmenekül, s be tud majd menni a vízvárba. Amikor a király meglátta, hogy a vízbe menekül, kiadta a parancsot, rálövetett, s ha meghal, hát meghal. És tíz nyíl a kilöttekéből célba talált, s mindegyik tízféle méreggel volt bekenve. A lány azonban elmenekült és befutott a várba, beért a közepére. Átment a vízfalak kapuin. Ott azonban elájult és összeesett, de én meggyógyítom. – Mármint a kéz nélküli. – Mivel az, akinek a kezében nincs tízféle alamizsna, az a vár tíz vízfalán nem léphet be, mert elsüllyed. A király és a serege, mivel követtek a lányt, megfulladtak. Én azonban beléphetek mind a tíz vízfalon. És ez a tíz vízfal mind tengerhullám, amelyek falakként emelkedtek fel. Szelek emelik őket, azok tartják meg a tengerhullámokat. És ezek a tíz várfalként emelkedő tengerhullámok állnak mozdulatlanul, s csak a szél mozog, amely felemeli és megtartja őket. Én pedig mind a tíz várfalon átmehetek, s a hercegnőből kihúzhatom mind a tíz nyilat, s fellelem mind a tízfajta érverést tíz ujjam segítségével, mivel a tíz ujjból mindegyik külön-külön féle érverést ismer fel a tízből. S én meg is tudom gyógyítani a tízféle zene segítségével. Ebből következik, hogy különös erő van a karjaiban. S most ezt ajándéku adom nektek. Erre nagy öröm kerekedett és lankadatlan dicsőség.

Nehéz nekem elmondani ezt a történetet, s ámbár elkezdtem, befejeznem is szükséges. E történetben nincs egy szó sem, melyben ne lenne bőszéges értelem, s aki ismeri a titkos könyveket, az némely csodát megérthet. Ím, a nyilak értelme, s a kar ereje, amely a nyilakat visszafordíthatja, e vers jelentésében érthető: „És ítélethez fog kezem...”,² melyről Rási komentárja azt mondja: „A húsvér ember ki tudja löni a nyilat, de nem tudja visszafordítani, míg az Isten a nyilat kilövi, s visszatéríti.” És amaz alamizsna értelme, amely a tengerhullámokból álló vízfalak ellen való, ezen vers jelentésében értendő. „És igazságod, mint a tenger habjai...”³ És az a bizonyos szél, amely kézzel irányítható, e vers értelmében értendő: „Kicsoda fogta össze a szelet az ő markába?”⁴ S ezalatt a zene értendő, ahogy más helyen már magyarázatot nyert.⁵ És a tízféle zene és a tízféle érverés – ez mind már értelmet nyert.

Hallottuk ezt mindannyian világosan. De ki és mi és mikor? Mély dolog ez. A történet tulajdonképpen értelme ugyanis, hogy kik ezek a szerep-

lők, s mi ez az egész, és hogy mikor történt – mind ez túl mély ahhoz, hogy megérthessük. Itt a történet vége, az ugyanis, ami a hetedik napon történt, ennyi: azt a koldust, amelynek nem volt lába – ahogy a királyról szóló történet végének esetében is –, nem vagyunk méltóak végighallgatni. S ez nagy veszteség, mert csak a Messiás eljövetele után válunk méltóvá arra, hogy elejétől a végéig meghallgathassuk, légyen ez minél előbb, még életünk napjainak idején! Ámen.

Majd így folytatta: „Ha nem tudnék semmi egyebet, mint ezt a történetet mesélni, már az is nagy csoda lenne.” Ezt mondta szó szerint, mert ez a történet nagy csoda. És sok emlékeztetés és sok intés van benne; bővében van a tanulságoknak. Szó van itt szintén a régi igazakról, Dávid királyról. Hogy Dávid király – béke legyen vele! – a világ egyik végén állt, s amaz kőből fakadó forráshoz kiáltozott azon a bizonyos hegyen. Amint írva van: „E föld széléről kiáltok tehozzád; mert szívem elepedt: Vigy el engem innen a sziklára, ahova én nem jutok.”⁶

Mindezt világosan hallottuk tőle, s szavaiból az következik, hogy Dávid király a Szívet jelenti, ahogy említettük. Erre utal a történetben a világ szíve, amely a világ egyik végében áll a forrással szemben, s érte kiáltozik, vágyakozik mindig. Ezek a dolgok azonban továbbra is titokzatosak. Dicsőség annak, aki méltónak találhatik arra, hogy e történet titkait megértse.

Cseh-zsidó kalendárium, 5694 (1933–34)
Csehből fordította Száz Pál

A FORDÍTÓ JEGYZETE

Jiří Mordechai Langer (Královské Vinohrady 1894 – 1943 Tel Aviv) Kafka és Brod barátja, a belzi rebbe tanítványa, a héber költészet művelője és fordítója, az *Imago* szerzője (németül közölt itt esszékét a judaizmus és a freudi tanok összefüggéseiről), a prágai zsidó irodalom egyik legkülönösebb, leg-sokarcúbb alakja. Neve a magyar olvasó számára mint a *Kilenc kapu* (Kalligram, 2000) című haszid legendárium szerzője lehet ismerős.

Langer itt közölt szövege is az életmű haszid oldalához kapcsolódik, önmagában álló (később fel nem használt, legendáriumába be nem válogatott) szigetként. Nem is illeszkedik a haszid rebbékről

gyűjtött-adaptált történetei sorába, hiszen nem haszidokról szóló történetről, hanem haszid(ok által mesélt) történetről van szó – s nem is annyira adaptációról, mint inkább fordításról. A *Mese a hét koldusról* a breszlavi (vagy braclavi) Nahman rabbi (1772–1810) mesegyűjteményének utolsó s egyben legösszetettebb darabja. A rövid életű, ám annál nagyobb hatású Nahman rabbi művei közül épp mesegyűjteménye, a *Szipurej maaszijot* (1815-ben nyomtatták ki héber-jiddis nyelven) vált a haszidizmus ikonikus művévé. Langer bevezetőjében is utal rá, hogy Nahman rabbi meséinek spekulatív enigmáit csak az értheti meg valamelyest, aki anyanyelvi szinten beszél a kabbalát – A mesék azonban emellett is nagy népszerűsége tettek szert, s különböző variánsokban a haszid szépirodalomba is utat találtak. A történetet Franz Kafka is ismerte, valószínűleg épp Langernek köszönhetően. De olvashatta akár a Martin Buber adaptálta változatban is (*Die Geschichten des Rabbi Nachman*, 1906). Langer bevezetője és Buberre vonatkozó megjegyzése nemcsak ebből, de a szerző autentikus haszid mesékhez való viszonyulásának szempontból is tanulságos. Langer verziója tulajdonképpen inkább fordítás, mint adaptáció. Bár a makroszerkezetet és az egyre bonyolódó gondolati ívet híven követi, stílusában és a mondatok megformálásában gyakran eszközöl változásokat. A fordítás az eredeti szöveg megbízható angol és cseh fordításának (*Přiběhy rabi Nachmana*, Argo, 2005) szem előtt tartásával készült – de stílusában, a mondatok és gondolatok ritmusaiban a lehető legszorosabban követi Langer módosításait, annak reményében, hogy az olvasó bepillantást nyerhet a szerző műhelyébe. Szövegének eredeti megjelenési helye: *Cseh-zsidó kalendárium, 5694 (1933–34)*. A fordítás forrása: Jiří Langer: *Studie, recenze, články, dopisy*, Sefer, Praha, 1995.

JEGYZETEK

- ¹ Langer fordításában itt a *nefeš, riab* és *nesama* fogalmait írja körül.
- ² Deut 32.41 (a ford. Megj.)
- ³ Iz 48.18
- ⁴ Péld 30.4
- ⁵ Likutej MoHaRaN I.54
- ⁶ Zsolt 61.3